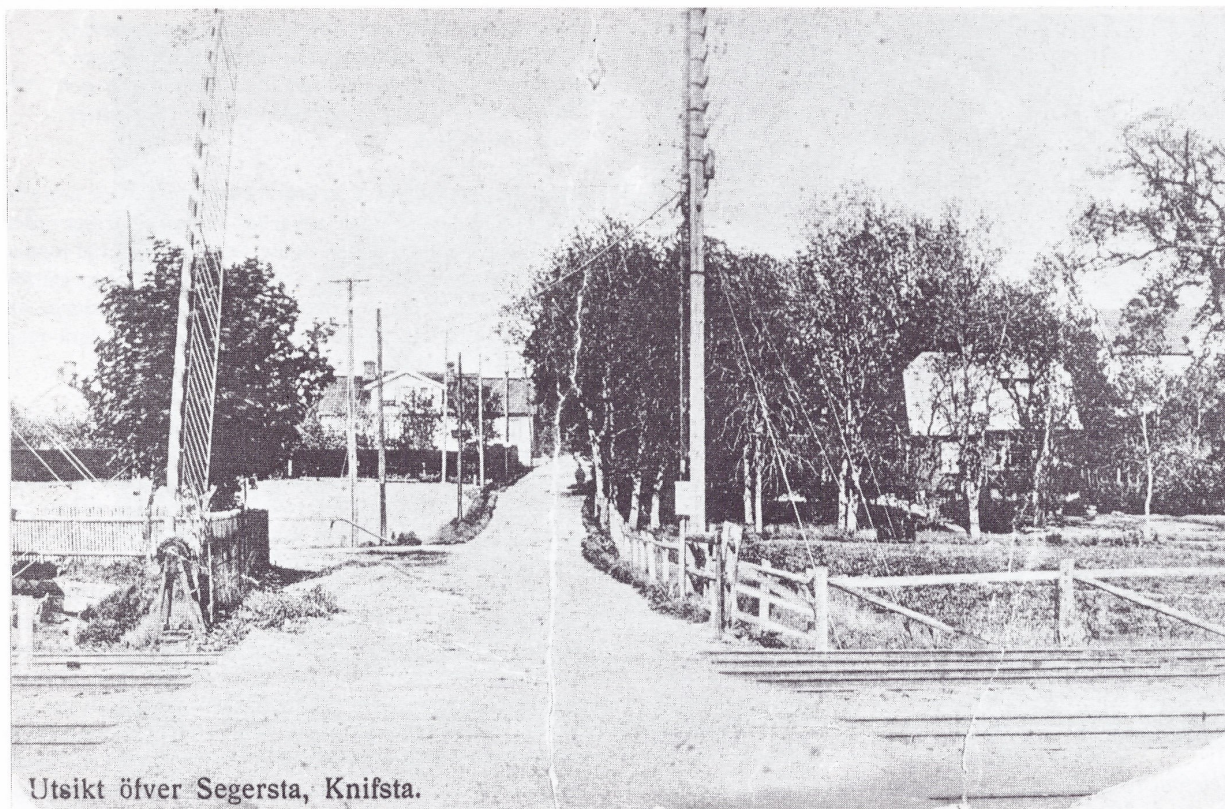

Utsikt öfver Segersta, Knivsta.

I huset till vänster ovanför backen i Lychnells affär öppnades Knivstas första telefonstation i februari 1896. Mellan åren 1902 och cirka 1925 inrymdes växeln i Parkvillan till höger på bilden. Huset ligger ännu kvar nedanför Särsta Vårdshus. Foto cirka 1910.

KNIVSTA TELEFONSTATION

Den första telefonstationen i Sverige öppnades 1880 av Stockholms Belltelefon AB. 1883 bildades Stockholms Allmänna Telefon AB ("Stockholms Allmänna"). 1888 slogs dessa två bolag samman. Kongl. Telegrafverket köpte sedan efter hand upp de olika enskilda telefonnäten i Sverige, det sista 1918.

1881 byggde Telegrafverket sträckan Stockholm-Uppsala, och Telegrafverkets Rikstelefon kom till Knivsta så tidigt som 1892, med två stycken dubbelledningar och fyra telefonapparater. Vilka dessa fyra abonnenter var har jag tyvärr inte lyckats få fram. 1896 kom Stockholms Allmänna & Bell med två abonnenter, nämligen Knivsta Mejeriförening (nr 1) och Knivsta Jernvägsstation (nr 2). Vid samma tid (1892) hade Uppsala växelstation 310 abonnenter, plus åtta i Östuna.

Dessa sex abonnenter utgjorde den första växeltelefonstationen i Knivsta med handlanden L L Lychnell som föreståndare. Han förestod även Odensala telefonstation. Av det handskrivna kontraktet mellan herr Lychnell och Kongl. Telegrafstyrelsen, daterat 22 februari 1896, framgår att Lychnell förbinder sig att "... lemna plats för och förestå de i Knivsta och Odensala inredda växelstationerna ...".

Namnet Lychnell känner säkert många Knivstabor till, åtminstone de äldre. Han drev "Krydd Kram & Diversehan-

del" i Särstabacken, mitt emot Särsta gård, numera Särsta Vårdshus. Hans affär övertogs sedermera av Nils Felldin, som redan drev diversehandel nere vid järnvägsstationen. Lychnells affär kom då att bli känd som "filialen". Så småningom övertogs "filialen" av Aron Östman, som var siste ägaren innan affären upphörde och huset revs.

Den första växelstationen

Den första växelstationen fanns alltså i anslutning till denna affär. I början av 1900-talet bestod växeln av ett väggskåp på Särsta gård. Växeln hölls öppen under tiden 1 oktober—1 april vardagar kl. 08.00—20.00 och resten av året kl. 07.00—21.00. Under sön- och helgdagar hölls öppet 08.00—09.00 och 14.00—17.00. Under dessa tider skulle "... vaxlingen besörjas utan afbrott." Stationsföreståndaren kunde också, mot särskild avgift, koppla samtal på andra tider. En abonnent betalade en årsavgift till Kongl. Telegrafverket och dessutom utgick ersättning till föreståndaren för varje kopplat samtal, alltså även under ordinarie öppethållandetider. Föreståndaren var befriad från årsavgift. Någon lön hade han däremot inte, samtalsavgifterna var hans ersättning.

1902 övertog Maria Wallin arbetet som föreståndare för växeltelefonstationerna och den kom att flyttas till Parkvillan på Särsta gård. 1910 hade antalet abonnenter ökat till 10 för

Telefonisten Sylvi Friberg framför växelbordet. Fotot daterat juli 1924.

”Stockholms Allmänna” och 26 för Telegrafverkets telefonnät. Som jämförelse kan nämnas att Telegrafverket i Uppsala under samma år hade 1.852 abonnenter. Och det var fortfarande i första hand företag och inte privatpersoner som hade råd att hålla sig med telefon. ”Stockholms Allmänna” hade dock avsatt en apparat, nr 10, till ”Allmän Samtalstelefon”, dvs den första telefonkiosken i Knivsta.

1913–17 var Elisa Ostheim växeltelefonföreståndare och hon efterträddes av Ester Lundberg, som innehade tjänsten 1918–31, de sista åren gift Dahrné. 1918 köpte Telegrafverket in ”Stockholms Allmänna” i Knivsta och från och med 1920 års telefonkatalog är abonnenterna sammanslagna, med en del nummerändringar som följd. Det är nu 60 abonnenter spridda på ca 90 nummer. Knivsta Järnvägsstation får nr 5, ett nummer de fortfarande har (38 00 05). En av de namnkunnigaste abonnenterna var kompositören Emil Sjögren, som 1910 hade köpt sin sommarvilla nere vid Walloxen. Han fick nu nr 91, tidigare hade han nr 11.

Föreståndare i 27 år

1932 kom Elisabeth Johansson till Knivsta för att förestå telefonväxelstationen, och hon kom att inneha det arbetet till växelns automatisering i juni 1959. Under dessa år ökade antalet abonnenter explosionsartat, det blev så småningom möjligt för gemene man att inneha telefon. 1933 hade 106 personer telefon, därav många privatpersoner, 1944 var det 182 abonnenter.

Under krigsåren gällde särskilda beredskapsföreskrifter för växelstationsföreståndarna. I alla växelskåp och plintar fanns

Från cirka 1925 och till växelns automatisering 1959 var telefonstationen inrymt på övervåningen i fastigheten Elitomt i hörnet av Häradsvägen och Staffansvägen. Staffansgården skymtar till vänster. Foto: Bille-Bild.

trådar dragna, vilka med ett enkelt handgrepp kunde låsa alla linjer, så att de inte kunde användas av fienden. Efter order från Telegrafkommissarien skulle sedan allt material forslas till en i förväg utsedd plats i skogen och grävas ner. Därför hade Elisabeth Johansson under flera år en spade stående till reds i växelns, ifall order om blockering och nedgrävning skulle komma!

Telefonväxelstationen ombesörjde inte bara koppling av telefonsamtal, man tog också emot och levererade telegram. Redan 1920 hade man ett eget nummer för telegraminlämning. När telefonbeståndet var litet avhandlades många affärer per telegram, och det var också vanligt att sända gratulationer, nyårshälsningar m m per telegram. Det första lyxtelegrammet i Sverige sändes redan 1912, och en del av inkomsten av dessa telegram gick till Nationalföreningen mot tuberkulos, den tidens stora gissel. Växeltelefonisten skulle alltså ta emot telegramtexten per telefon, skriva ner den för hand (så småningom på skrivmaskin) och sedan själv, vanligtvis per cykel, leverera det till mottagaren. Vid 50-årsdagar och bröllop kunde det bli många utflykter för telefonisten, med åtföljande inbrott i växelns av föreståndaren, som ständigt stod på pass, klar att rycka in.

1939 kom en dag skalden Olof Thunman och lämnade in ett telegram personligen — han hade inte telefon. Det var ett hyllningstelegram till Verner von Heidenstam på hans 80-årsdag och löd:

”En hornstöt, en hög och gäll
ett vildmarks-, ett Olandshell!”

Telefonsamtalen kom så småningom att ersätta telegrammen, och telefonisten kunde mer ostört ägna sig åt att koppla de allt flera telefonsamtalen.

Automatisering

1944 automatiserades telefontrafiken i Uppsala, och därefter följde de 12 mindre stationer som hörde till Uppsala centralstationsområde. Knivsta Telestation ökades ut, fick ta hand om Alsike- och Vassundanumren. Antalet växelbord ökade till tre, med 100 nummer i varje. I början på 1950-talet arbetade alltid två telefonister i taget (vardagar), med extrainsatser av föreståndaren på bråda förmiddagar. Föreståndaren hade dessutom jour alla nätter från 21.00–08.00. På söndagar arbetade dock fortfarande en telefonist helt ensam, vilket kunde bli problematiskt om det blev åskväder eller brandlarm. När Knivsta Telestation slutligen automatiserades den 1 juli 1959 var antalet abonnenter ca 450.

1972 var hela Sverige automatiserat. Idag, mindre än 100 år efter den första telefonen, har vi i Sverige mer än 7 miljoner telefoner och kan ringa direkt till ca 160 länder i hela världen!

Karin Friberg

Detta är Knivstas telefonkatalog 1920. Lägg märke till de bägge numren med a och b. — telefonisten ringde en signal till a och två till b.

Knivsta växelstation, Riks- o. Sthlmstel.

Öppen: hela året 8 f. m.—8 e. m., sönd.
8—10 f. m., 1—7 e. m.

- 1 Gleisman, T., Brunnby.
- 3 Brunnberg, C. E., Segersta.
- 5 Knivsta Järnvägsstation.
- 6 Bernstone, Th., Direktör, Noor.
- 7 Lychnell, L. L., Handelsfirma.
- 8 Knivsta Mejeriförening.
- 9 a Bernstone, Th., Direktör (Inspektoren).
- 9 b Hjertstedt, S., Advokat, Noor.
- 11 Telegraminlämning.
- 12 Lundell, B. V., Smidesaffär, Lindesberg.
- 13 Ledinge gård, Karl R. Odman.
- 15 von Paykull, J. G., Frih., Vallox-Säby.
- 18 Knivsta Säg o. Tegelbruk, Lundqvist & Huddén.
- 20 Molin, H., Fröken.
- 21 Felldin, Nils, Speceri- o. bageriaffär.
- 22 Gleissmann, O., Lantbr., Gredelby.
- 23 Karell, A. G., Ekhaga.
- 24 Eriksson, E., Lantbr., Knivsta gård.
- 25 Lundqvist, Vilhelmina, Fru.
- 26 Andersson, Aug., Lantbr., Ekeby.
- 28 Bröderna Modin, Lantbruksmaskiner, järn, byggnadsmaterialier m. m.
- 30 Winqvist, Axel, Grossh., sommarbost.
- 31 Engelhart J., Godsägare, Ledingenäs.
- 32 Ulf, Carl Edvard, Kommendör, Noorshill.
- 33 a Ström, C. J., Ingenjör.
- 33 b Andersson, Karl, Montör, Sjöheden.

- 35 Knivsta prästgård.
- 36 Johansson, Aug., Handl., Villa Sjötorp.
- 37 Lundberg, Ernst, Handl., Ankn.
- 38 Pettersson, J. L., Godsäg., Hagelstena.
- 43 Uplands Enskilda Bank.
- 44 Malmberg, C. Aug., Djupvreten.
- 45 Knivsta Missionshus, P. J. Östlund.
- 46 Ahlund Th., Plåtslagaremästare, Björkeberg.
- 47 Alander, Ester, Fröken, Noor.
- 50 Margaretahemmet.
- 51 Eklöf, Emil, Handl., Vrå.
- 52 Asander, U., Oleda.
- 53 Ekström, G., Lantbr., Engby.
- 54 Andersson & Säfqvist, Bagare, Segerdahl.
- 55 Eklöf, E., Provinsialläkare.
- 56 Ekvist, G. A., Organist.
- 57 Gustafsson, Hjalmar, Byggnadssnickare, Örberga.
- 58 Johansson, K. L., Trädgårdsmästare, Solbo.
- 59 Edlind, Ivan, Villa Bergkullen.
- 60 Amark, Alma, Fröken.
- 61 Modin, Carl, Kamrer, Segerstaborg.
- 62 Nilsson, A., Slaktare.
- 63 Knivsta Apotek, J. Nedin.
- 64 Knivsta Snickeri- o. Lådfabrik.
- 66 Svenska Pressbyrå, Kiosken v. järnvägsstationen.
- 67 Knivsta Handelsförening.
- 68 Fredriksson, Georg, Föreståndare.
- 69 Stockholms Läns Lantmannaförening.
- 70 Törnell, Ernst D., Disponent, Lugnet.
- 81 Knivsta Mejeriförening.
- 83 Eriksson, A. G., Lantbr., Tarv.
- 84 Ericsson, A. J., Lantbr., Tomta.
- 86 Knivsta Säg o. Tegelbruk, Lundqvist & Huddén.
- 87 Lychnell, L. L., Handelsfirma.
- 89 Bröderna Modin.
- 91 Sjögren, Emil, Kompositör, Ovensjö, Sterbhus.